

DET TALTE ORD GÆLDER

BESVARELSE AF SAMRÅDSSPØRGSMÅL D 1. SEPTEMBER 2023

Først og fremmest vil jeg gerne takke for muligheden for at komme her i dag og over for Forsvarsudvalget redegøre for forløbet omkring anskaffelsen af ATMOS-artilleri og PULS-raketkastere i forlængelse af donationen af CAESAR-artilleri til Ukraine.

Der kan på nuværende tidspunkt ikke være nogen tvivl om, at dette forløb ikke har været tilfredsstillende.

Lad mig starte ud med at understrege, hvad jeg også har sagt til Finansudvalget i går: Det gik ganske enkelt alt for hurtigt, da der skulle tages stilling til disse indkøb.

Forløbet var også baggrunden for, at jeg før sommerferien bad om at få sagen kortlagt. Efter dialog med partierne bag Ukrainefonden blev vi enige om, at der skulle redegøres for den parlamentariske proces i forbindelse med erstatningsanskaffelse af ATMOS-artillerisystemer og nyanskaffelse af PULS-raketkastere.

Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelse blev bedt om at udarbejde en faktuel redegørelse vedr. anskaffelserne.

Afgræsningsen af de to redegørelser blev aftalt med partierne bag Ukrainefonden, og er nærmere beskrevet i de to redegørelses indledninger. Der indgår således kun de dokumenter i

redegørelsen, som er vurderet at være relevante for redegørelsens genstand.

Det betyder, at der i forbindelse med aktindsigter vil kunne udleveres dokumenter – eller versioner af dokumenter – som ikke indgår i redegørelsen og som ikke er vedlagt som bilag. Det skyldes, at det er den tilgang, der er anlagt i udarbejdelsen af redegørelserne, som aftalt med partierne. Og som altså indebærer, at fokus har været på at beskrive centrale dele af forløbet. Ikke at beskrive alle sags gange eller vedlægge samtlige dokumenter.

Henset til det forløb, som vi har set de seneste uger – og som jeg kommer tilbage til – så kan jeg selvfølgelig godt forstå, hvis der alligevel opstår en tvivl om, hvorvidt der mangler oplysninger eller dokumenter i redegørelserne. Men det er min forventning, at en central opgave for den uafhængige advokatundersøgelse, som vi i øjeblikket er ved at tilrettelægge, netop bliver at undersøge, om ministeren, forligskredsen og Folketinget har fået alle relevante oplysninger i sagen.

Inden jeg besvarer udvalgets spørgsmål vil jeg kort redegøre for forløbet omkring de redegørelser, som jeg bestilte i juni.

Redegørelserne blev offentliggjort den 8. august 2023. Forsvarsministeriet har oplyst, at både Finansudvalget og Forsvarsudvalget var inviteret til mødet i Forsvarsministeriet den 8. august 2023, hvor min forgænger gennemgik sagsforløbet, som det foreløbigt er blevet afdækket i redegørelserne.

Som det blev oplyst på mødet har redegørelserne afdækket fejl i forbindelse med fire dele af processen: 1) beskrivelsen af markedsafdækningen forud for udvælgelsen af våbensystemerne, 2) behovet for hurtig beslutning, 3) forliget mellem Elbit og Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelse og endeligt 4) rådigheden over en såkaldt demonstrator-model af ATMOS.

De elementer, som redegørelserne har afdækket, svarer i hovedtræk til områderne i dagens samrådsspørgsmål, og jeg vil derfor tage afsæt i hændelsesforløbet i redegørelserne i den følgende besvarelse.

Helt grundlæggende var der tale om en proces, der blev alt for forceret, og som endte med at indeholde fejl. Og som særligt kritisabelt endte med, at Folketinget modtog forkerte oplysninger.

Det har min forgænger undskyldt for. Og den undskyldning vil jeg gerne gentage her i dag over for udvalget.

Det er en høj prioritet for mig at have et godt samarbejde med Folketinget – det gælder alle udvalg og det gælder også forligskredsen.

Til spørgsmål 1 om leveringstid for kriterie for udvælgelse.

Overvejelserne om anskaffelserne var et led i beslutningen om donation af Forsvarets CAESAR-artillerisystemer.

Som det fremgår af redegørelserne, var det et stærkt ønske fra Forsvarskommandoen, at der i forbindelse med en donation af Forsvarets CAESAR-artilleri kunne peges på en hurtig og passende erstatning.

Og som redegørelsen beskriver, stod man, ifølge Forsvarskommandoen, i begyndelsen af januar med en unik mulighed at indgå en samlet aftale med Elbit Systems om en hurtig erstatningsanskaffelse af ATMOS-artillerisystemer og nyanskaffelse af PULS-raketkastersystemer.

Der var ifølge Forsvarskommandoen tale om et helt særligt og enestående tilbud fra producenten med en meget hurtig leverance.

En hurtig leverance, som var afgørende for at kunne fastholde soldater i Oksbøl samt færdiggøre opbygningen af Hærens 1. Brigade og for evnen til at kunne tilmelde Danmark til NATO's operative beredskaber.

Det var, ifølge de oplysninger ministeriet modtog fra Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelse, en forudsætning for den meget hurtige leverance, at Danmark gav forhåndstilsagn om indkøbet i januar. Ikke fordi kontrakttilbuddet ville udløbe, men for at produktionen kunne reserveres til Danmark.

Jeg har i Finansudvalget redegjort for de fejl, der desværre fremgik af aktstykket og beklaget over for udvalget.

Til spørgsmål 2 om markedsafdækningen.

Ifølge Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelses redegørelse, gennemførte styrelsen i begyndelsen af januar 2023 en såkaldt hastig markedsafdækning af mulighederne for at erstatte Forsvarets CAESAR-artillerisystemer.

Det blev i den forbindelse oplyst, at der var taget kontakt til de relevante firmaer om priser og leveringstider. Det var ikke tilfældet. FMI baserede sig hovedsagligt på det markedskendskab, man havde opbygget i løbet af 2022 suppleret med henvendelser til relevante partnerlande og leverandører.

FMI's redegørelse har vist, at man over for departementet forkert oplyste, at der var rettet uformel henvendelse til tre relevante leverandører, herunder Nexter Systems. Men oplysningerne var hovedsageligt baseret på dialog fra efteråret 2022, og der var ikke rettet henvendelse til Nexter Systems i forbindelse med markedsafdækningen i januar 2023.

Det betød, at forligskredsen ikke blev informeret om, at der var tale om en markedsafdækning, der hovedsagligt var baseret på Materiel- og Indkøbsstyrelses eksisterende markedskendskab, og at der kun blev kontaktet leverandører, hvor styrelsen vurderede det nødvendigt at supplere eksisterende viden. Derfor blev ikke alle leverandører kontaktet.

Det er klart, at Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelse udtrykkeligt burde have informeret herom, så denne oplysning kunne videregives.

Det er kritisabelt. Min forgænger har derfor undskyldt over for forligskredsen, at der ikke var klarhed om dette grundlag.

Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelses markedsafdækning viste, at Elbit Systems ville være i stand til at levere de ønskede systemer betydeligt hurtigere end de øvrige leverandører og inden for en tidshorizont, som gjorde, at Forsvarskommandoen kunne anbefale en donation af det eksisterende CAESAR-artilleri.

Men jeg må samtidig konstatere, at der med rette er stillet spørgsmål til selve processen i forbindelse med markedsafdækningen.

Jeg mener ligesom min forgænger, at dette bør afdækkes yderligere i forbindelse med en kommende uafhængig advokatundersøgelse.

Som jeg oplyste Folketinget tidligere på ugen, har jeg den 28. august 2023 indbudt forsvarsforligskredsen til den første drøftelse om den uafhængige undersøgelse onsdag den 6. september 2023.

Til spørgsmål 3 om leveringstid ved øvrige leverandører

Der er spurgt konkret ind til leveringstiden for de øvrige leverandører i markedsafdækningen. Her fremgår det af FMI redegørelse samt styrelsens materiefaglige vurdering fra den 9. januar 2023, at FMI havde oplysninger om, at NEXTER Systems havde leveringstid for rørartillerisystemet CAESAR 8x8 på minimum 24 måneder.

Hvad angår HANWHA, anfører FMI, at de fra den danske agent (Military Equipment Denmark, M.E.D.) havde oplysninger om en leveringstid på 30 måneder for henholdsvis rørartillerisystemet K9 og raketkastersystemet CHUNMOO.

For LOCKHEED MARTIN og systemet HIMARS havde FMI oplysninger om leveringstider på min 36 måneder, hvorfor FMI ikke vurderede systemet relevant.

For så vidt angår ELBIT Systems fremgår det af FMI redegørelse, at der var mulighed for levering af 12 ATMOS-artillerisystemer efter 12 måneder og yderligere syv efter samlet set 20 måneder i alt 19 artillerisystemer. Det fremgår endvidere, at ELBIT Systems kunne levere raketkastersystemet PULS med de første to systemer i juni 2023 og de sidste af i alt otte systemer i første kvartal 2024.

Samlet set vurderede FMI i den materiefaglige vurdering af 9 januar 2023, at ELBIT Systems kunne levere rørartillerisystemer og raketkastersystemer betydeligt hurtigere end de øvrige undersøgte leverandører.

Som jeg allerede har været inde på, er det oplysninger som FMI fremskaffede i en såkaldt hastig markedsafdækning som bl.a. var baseret på FMI's opbyggede markedskendskab.

Til spørgsmål 4, 5 og 6 om Elbit forlig.

Underspørgsmål 4, 5 og 6 vedrører det forlig som Forsvarsministeriets Materiel- og indkøbsstyrelsen indgik med Elbit.

Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelse har i deres redegørelse oplyst, at forliget – uagtet det tidsmæssige sammenfald i januar 2023 – ikke havde nogen sammenhæng med den efterfølgende kontraktindgåelse vedrørende ATMOS-artilleri og PULS raketkastere.

Jeg må sige, at det tidsmæssige sammenfald mellem forligets indgåelse og aftalen om køb af ATMOS-artilleri og PULS raketkastere er bemærkelsesværdigt.

Det er kritisabelt, at forligskredsen ikke blev orienteret om det tidsmæssige sammenfald.

FMI burde have orienteret departementet om forligsforhandlingerne mellem FMI og Elbit, samt om timingen af det indgåede forlig i forbindelse med beslutningsprocessen om nye anskaffelser fra Elbit, så oplysningerne kunne være blevet bragt videre til forligskredsen.

Vedrørende delegationen til Israel synes jeg, at det står klart i FMI's redegørelse, at besøget har spillet en vigtig rolle i processen. Besøget har dog ikke undersøgt i forbindelse med redegørelserne, og jeg finder det naturligt, at besøgets rolle kan indgå i den kommende uafhængige undersøgelse.

Det er kritisabelt, og denne del af sagen har helt forståeligt også rejst yderligere spørgsmål, som jeg forventer vil blive undersøgt yderligere.

Som jeg var inde på tidligere, indeholder sagen også en række øvrige forhold, som der ikke er spurgt ind til i dag, mens som også er kritisable.

Det drejer sig først og fremmest om spørgsmålet om, hvorfor beslutningsprocessen i forbindelse med anskaffelserne var så hastende og krævede hastebehandling i Finansudvalget med meget kort frist.

I aktstykkerne til Finansudvalget fremgik det, at sagen hastede af tre grunde: 1. tilbuddets gyldighed, 2. produktionsmuligheder, og 3. en hastig opbygning af vores artilleri.

Som det fremgår af redegørelserne, var de to sidste elementer korrekte. Men det var det første ikke. Det var ikke korrekt, at tilbuddets gyldighed var en faktor.

Sagen hastede som nævnt tidligere, fordi der hurtigt skulle gives besked til leverandøren, hvis vi skulle kunne modtage artillerisystemerne hurtigt.

Jeg håber, at den kommende undersøgelse kan kaste lys over, hvordan misforståelser kunne opstå og finde vej ind i aktstykkerne til Folketinget.

Som et sidste element blev der på et forligskredsmøde den 25. januar 2023 givet et fejlagtigt indtryk til forsvarsforligskredsen af, at Forsvaret ville få stillet et eksemplar af ATMOS-artillerisystemet - en såkaldt demonstrator - til rådighed i foråret 2023. Så uddannelse kunne indledes allerede på dette tidspunkt.

Men demonstrator-modellen ankom først her i august, da Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelse, som det er oplyst i redegørelsen, ikke havde "medregnet transporttid til Danmark". Samtidig har FMI oplyst, at der slet ikke i hverken FMI eller FKO var planer om at anvende demonstratoren før i juni.

Nu vil jeg gerne redegøre kort for forløbet efter offentliggørelse af redegørelserne.

Som I ved, har det, efter Folketinget fik oversendt redegørelserne den 8. august, vist sig, at der var oplysninger i Forsvarsministeriets redegørelse vedrørende behandlingen af aktstykkerne, som var forkerte.

Departementet og Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelse blev efter den 8. august opmærksomme på et dokument med oplysninger, der burde have indgået i redegørelsen.

Af departementets redegørelse fremgik det, at aktstykkerne som Finansudvalget modtog, og som indeholdte fejl, var udarbejdet på baggrund af et første udkast modtaget fra Forsvarsministeriets Materiel- og Indkøbsstyrelse.

Det viste sig dog, at det var Forsvarsministeriets departement, som den 20. januar 2023 sendte et første udkast til fortroligt aktstykke K om erstatningsanskaffelse af ATMOS-artillerisystemer til styrelsen.

Det var således departementet, som skrev det første udkast til det ene af de to aktstykker. Forsvarsministeriets redegørelse bidrog altså med endnu en fejl.

Det er klart at det svækker tilliden til de redegørelser, der er udarbejdet. Og derfor ser jeg ligesom min forgænger behov for at få sagen belyst yderligere ved en uafhængig advokatundersøgelse.

Det er vigtigt, at der bliver set på alle relevante forhold og alle relevante myndigheder i sagen.

Præcis hvad undersøgelsen skal omfatte vil jeg tage en dialog om med forsvarsforligskredsen.

Som jeg sagde tidligere, har jeg den 28. august 2023 indbudt forsvarsforligskredsen til den første drøftelse om den uafhængige undersøgelse onsdag den 6. september 2023.

Jeg har også besluttet at invitere Enhedslisten og Alternativet til mødet, så de kan komme med bidrag til undersøgelsens udformning, da det er en vigtig sag med betydning for samarbejdet med Folketinget.

Jeg vil gerne understrege, at jeg lægger stor vægt på, at der er bred opbakning til den kommende undersøgelse.

Når vi når dertil, vil jeg se frem til at modtage undersøgelsens konklusioner, som jeg selvfølgelig også vil dele med Folketinget.

Netop fordi der nu tegner sig en bred opbakning til, at vi får en advokat til at gennemføre en uafhængig undersøgelse, så vil det også være begrænset, hvad jeg har mulighed for at svare på, hvis udvalget i dag eller senere har uddybende spørgsmål, der ikke er adresseret i redegørelserne. For når vi i fællesskab vælger den model – altså en uafhængig undersøgelse – så vil det ikke være rigtigt af mig, hvis jeg nu giver mig til at svare på spørgsmål om de emner, som tegner til at blive en del af den uafhængige undersøgelse. Det håber jeg, at I har forståelse for.

Lad mig afsluttende understrege, at jeg tager kritikken i denne sag mindst lige så alvorligt som min forgænger. Meget alvorligt. Det er kritikpunkter, jeg er enig i og vil handle efter.

Og til sidst vil jeg gentage, hvad der i denne sag også er sagt til forsvarsforligskredsen og Finansudvalgets medlemmer, nemlig at det i den grad også ligger mig på sinde, at vi i Folketinget skal kunne have et samarbejde baseret på tillid.

Jeg tager i denne sammenhæng gerne imod Forsvarsudvalgets tanker om måder hvorpå, vores samarbejde kan styrkes yderligere.

Det var ordene. Tak.